

International Federation of
Library Associations and Institutions

Насоки за професионални библиотечно-информационни образователни програми

Тези насоки са разработени от Професионалния комитет на ИФЛА на среща, проведена през м. август 2012 г.

Превод и адаптиране на български език от оригинала – доц. д-р Таня Тодорова, Редактор – гл. ас. д-р Тереза Тренчева, Университет по библиотекознание и информационни технологии, София, България, t.todorova@unibit.bg

ИФЛА – Секция за образование и обучение Август, 2012

© Насоки за професионални библиотечно-информационни образователни програми, 2012

Правата върху този документ принадлежат на ИФЛА. Съдържанието е лицензирано по Creative Commons Attribution 3.0 Unported License, което означава, че вие имате свободата да копирате, разпространявате, препращате, адаптирате и да използвате за търговски цели изданието, при условие, че при всяка употреба се цитират коректно правата на ИФЛА. Копие на лицензията е достъпно на страницата на Криейтив Комънс <<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>>. За допълнителна информация, моля да се свържете с централата на ИФЛА.

Насоки за професионални библиотечно-информационни образователни програми

Документът се издава в рамките на проект “Авторскоправна политика на библиотечните и културните институции”, Договор № ДФНИ – К01/0002 от 21.11.2012 г. с ФНИ на МОН с ръководител доц. д-р Таня Тодорова, Университет по библиотекознание и информационни технологии, София.

Насоки за професионални библиотечно-информационни образователни програми: Професионален комитет на ИФЛА, август 2012. – Хага : ИФЛА – Секция по образование и обучение (SET), 2012. (ИФЛА. Ръководства). – 16 с.

Превод и адаптиране на български език от оригинала: Таня Тодорова.
Редактор: Тереза Тренчева.

- © Превод от английски език *Таня Тодорова*, 2013
- © Редактор *Тереза Тренчева*, 2013
- © Графичен дизайн, предпечат и печат „БПС“ ООД, 2013
- © Издателство „*За буквите – О писменехъ*“, Университет по библиотекознание и информационни технологии
Първо издание на български език, 2013
Издава се с разрешението на ИФЛА.

Резюме

Настоящите насоки заменят последната актуализирана версия от 2000 г., като я обогатяват с включването на материали, свързани с развитието на учебните планове и съдържание на библиотечно-информационните специалности, които отразяват развитието на промените в библиотечно-информационните услуги през 21-ви век. Те определят рамката за необходимите критерии, цели и основни компоненти на библиотечно-информационните образователни програми. Очертават изискванията относно задължителните и полезни елементи в учебните планове, които трябва да присъстват в образователните програми, както и по отношение на преподавателите, служителите и студентите. Подчертава се и необходимостта програмите да бъдат добре осигурени с информационни и други ресурси.

Съдържание

Резюме.....	3
Въведение	5
Цели	6
Насоки	6
G1 Широка рамка	7
G2 Основните елементи, които трябва да бъдат включени в учебната програма по БИН	8
G3 Учебен план.....	9
G4 Учебно звено, преподаватели и служители	11
G5 Студенти	12
G6 Осигуряване на учебния процес.....	13
G7 Учебни ресурси, материална база и инфраструктура.....	14
Източници	15

Въведение

Библиотечно-информационните образователни програми имат дълга и забележителна история. В миналото те бяха фокусирани върху развитието на физическите колекции от книги и други материали в библиотеките и обучаваха професионалистите да подбират, комплектуват, организират, търсят и обслужват с тези документи своите потребители. В съвременността библиотечно-информационните образователни програми се простират отвъд знанията за физическите колекции и традиционните библиотеки и обхващат и виртуалния свят на Интернет. Днес вниманието е насочено към информационното осигуряване на потребители с разнообразни изисквания и потребности от публичния и частния сектор; потребители, които не винаги са в състояние или имат желание да посетят на място библиотеката. Сътрудничеството с партньори от информационния и културен сектор, като архиви, музеи и центрове за управление на данни и информация, е все по-очевидно, което прави целесъобразно приложението на програми, засягащи въпроси от общ интерес и значимост. Учебните програми, които се предлагат, са за различните нива на професионална подготовка на библиотекари – напр., в България съществуват програми за професионална подготовка по професията „Библиотекар“ III степен и за различните степени на висшето образование (ОКС „Бакалавър“, ОКС „Магистър“ и ОКС „Доктор“). Настоящите насоки са адресирани към всички програми, които завършват с придобиването на диплома и дават професионална квалификация.

Последното преразглеждане на Насоките за професионални библиотечно-информационни образователни програми бе през 2000 година. Оттогава библиотечната професия се сблъска с много нови въпроси, редица от които провокирани от приложението на Интернет и на новите информационни технологии, които са предизвикателства в ежедневието на обществото. Тази тенденция накара някои от библиотечните образователни учреждения да адаптират философията на училища на знанията като конкурентна на традиционната, както и прилагането на все още валидни образователни подходи от други учебни заведения, често предлагани в една и съща страна. Освен това ясно се открие и необходимостта фундаменталните знания и умения, на които се основава обучението по библиотечнознание, да се разширят с учебно съдържание, което да подготвя за сродни професии от областта на архивното и музейното дело, както и широкопрофилни специалисти по управление на бази от данни и информационни масиви. Явна е и нуждата да се преосмислят учебните планове с оглед на пропуснати важни въпроси от местен характер в базата от знания, предлагани от образователните програми.

Постоянният комитет на ИФЛА за образование и обучение назначи подкомисия, която да наблюдава развитието на преразглеждането на Насоките. Членове на тази комисия са проф. Джилиан Халъм, проф. С. Б. Гош и доцент Кери Смит. Тази нова, преработена версия, е представена в това издание.

доцент Кери Смит, FALIA

Организатор, Подкомисия за Насоките на ИФЛА – Секция по образование и обучение (SET), юли 2012

Цели

Целта на тези насоки е да се предоставят на висшите училища по библиотечно-информационни науки (БИН) по света набор от ръководни принципи, изведени от водещи практики, за тяхното използване при създаването и развитието на собствени образователни програми. Насоките дават общата рамка за установяване и развитие на съществуващи програми, както и за разработването на изцяло нови концепции, а също така могат да служат и като практически инструмент за сравнения и съпоставки. Те могат да бъдат използвани като отправна точка за установяването на нови образователни програми за библиотечно-информационния сектор.

Необходимо е да се подчертае, че е взето под внимание обстоятелството, че редица страни имат по-широки образователни стандарти, които се съблюдават, и че професионалните асоциации в различните страни също имат установени образователни политики и с всичко това висшите училища по библиотечно-информационни науки трябва да се съобразяват, особено за целите на акредитацията. Очакванията са, че принципите, залегнали в тези Насоки, трябва да съответстват и/или да формират основни положения в националните акредитационни критерии.

Насоки

Насоките включват:

G1 Широка рамка	7
G2 Основните елементи, които трябва да бъдат включени в учебния план по БИН.....	8
G3 Учебна програма	9
G4 Учебно звено, преподаватели и служители	10
G5 Студенти	12
G6 Осигуряване на учебния процес	13
G7 Учебни ресурси, материална база и инфраструктура	14

G1 Широка рамка

Цели

Описанието, методическите стандарти за учебна документация за обучение и статутът на организационно-административно равнище на образователните програми по библиотечно-информационни науки трябва да бъдат сравними с тези на други програми в съответната страна, ангажирани с професионално и продължаващо обучение. За обезпечаването на високо професионално ниво на подготовка, библиотечно-информационно образователната програма трябва да се осъществява от установена образователна институция, която гарантира придобиването на диплома и осигурява обучение в различните степени на висшето образование. Библиотечно-информационните програми трябва да предлагат и обучение в докторантска програма, при същите условия като другите професионални области.

Принципи

Мисия. Мисията на библиотечно-информационно образователната програма трябва да бъде ясно заявена в публичнодостъпен официален документ. Мисията трябва да изразява целта на образователната програма в по-широк политически, социален, икономически и технически контекст и трябва да бъде в съответствие с недискриминационните ценности на професията. Тя трябва да се определя от потребностите на библиотечно-информационния сектор и да отговаря на нуждите на съответната страна. Програмата по БИН трябва да демонстрира съответствие със свързаните професии и специалности.

Цели и задачи. Библиотечно-информационните образователни програми трябва да формулират своите цели и да определят специфичните задачи, произтичащи от изпълнението на поставените цели. Те трябва да изразяват философията, принципите и методите на програмата; областта на специализация; предлаганото ниво на подготовка; преподаването, ресурсите и услугите и изследователските постижения; и да са съобразени с възприетата роля на библиотечно-информационните услуги в обществото. Целите и задачите на програмата трябва да са съгласувани с официално обявената образователна политика и стандарти на съответните държавни органи. Освен това, те трябва да отговарят на институционалните и държавни изисквания по отношение на резултатите от обучението на дипломираните студенти.

Планиране и оценка. Програмата по библиотечно-информационни науки трябва да е ясно изградена, с добре планиран цикъл на изпълнение и форми за оценяване. Процесът трябва да включва непрекъснат преглед на политиките и процедурите в светлината на предвижданите промени в библиотечно-информационната сфера и като цяло в обществото. Преподавателите, служителите и студентите трябва да бъдат

въвлечени в дейностите по планиране и оценяване. Работодателите и професионалистите от практиката също трябва да са консултанти на програмата. Програмата трябва да отговаря на образователните и професионални акредитационни критерии, които са официално утвърдени в съответната страна.

G2 Основните елементи, които трябва да бъдат включени в учебната програма по БИН

Цели

Много е важно основните елементи в учебната програма да отговарят на следното:

- Включване на утвърдени методи от миналото като път към методите в дигитална среда.
- Вграждане на национални традиции, знания и подходи за преподаване в учебната програма.

Принципи

Основните елементи в съдържанието на учебния план на специалностите по библиотечно-информационни науки трябва да включват:

1. Информационна среда, Информационно общество и социално въздействие, Информационна политика и етика, История на библиотекознанието.
2. Създаване на информацията, разпространение и използване.
3. Оценка на информационни нужди и предоставяне на съответстващи услуги.
4. Трансфер на информацията.
5. Управление на информационните ресурси (включва: организация, обработка, извличане, опазване и съхраняване на информацията в различните ѝ формати и начини на представяне).
6. Проучване, анализи и интерпретиране на информацията.
7. Приложение на информационните и комуникационните технологии във всички аспекти на библиотечно-информационните продукти и услуги.
8. Управление на знанията.
9. Управление на информационните звена.
10. Количествена и качествена оценка на резултатите от библиотечно-информационната дейност.
11. Осъзнаване на национални парадигми за знания и компетентности.

Не е възможно в рамките на този документ да бъдат подробно описани всички посочени елементи. Въпреки това, ще посочим следните препоръки по отношение на основен елемент 11 „Осъзнаване на национални парадигми за знания и компетентности“, където се включва следното:

- Разбирането на важността, разнообразието или структурата на националното образование и знания в областта на БИИ.
- Влиянието, което националните процеси, философия и език оказват върху формирането на националната рамка на знанията и компетенциите.
- Важността от използването на традиционно утвърдени на национално ниво изследователски методи и подходи, когато предоставяме информационни ресурси и услуги, отговарящи на нуждите на местните потребители.

Тези характеристики ще бъдат допълнително обогатени от стойности. Важно е да се отбележи, че въпреки наличието на някои прилики между местното население в дадена страна, то съществува и висока степен на различие. Ето защо, всяка местна общност ще има свой собствен принос и теми (изразени на техния собствен език и със собствени културни конструкции). Въпреки това, общото ядро от ценности и теми, които се споделят от цялото население, са: наследство, настояничество, легитимност, иновации, уважение и език (Lilley, 2012).

G3 Учебен план

Цели

Учебният план се състои от стандартно структурирани дисциплини и други образователни форми, отговарящи на целите и задачите на програмата. Тя трябва да предложи на студентите теоретичната рамка за научноизследователска и практическа реализация в библиотечно-информационната сфера. Възможностите да се придобиват и демонстрират професионални умения и компетенции трябва да са част от образователната програма. Преодоляването на професионалните проблеми също трябва да залегне като съдържателен аспект в учебния план.

Принципи

Учебният план като общественодостъпен документ

Учебният план трябва да бъде публикуван като общественодостъпен, официално утвърден документ, описващ целите, изискванията, съдържанието, учебните резултати, както и методите за оценка по всяка дисциплина в рамките на програмата.

Широка основа на фундаменталното образование. Студентите трябва да придобият широка основа на фундаментално образование (включващо теми и от

други сродни дисциплини) като важен компонент на образователните програми за подготовка на библиотечно-информационните специалисти.

Съдържателно ядро на библиотечно-информационните лекционни курсове. Учебните дисциплини в програмите трябва да съответстват на предписанията на образователните политики, установени в държавните нормативни документи (напр. критериялни системи за акредитация) или в други документи, издадени от професионалните асоциации, които определят основния набор от знания, умения и компетенции.

Практики, стажове и теренна работа. Учебният план трябва да включва подходящи форми за практическа дейност на студентите, които да им позволяват да оценяват взаимодействието и приложението на теоретичните знания в реалната професионална среда.

Пренос на знания и умения. Методите за преподаване и оценка на постиженията на студентите трябва да са разработени по начин, чрез който да се развиват и подобряват междуличностните комуникационни умения на студентите, организационните им умения и способността за работа в екип. На професионално ниво трябва да се акцентира върху развитието на аналитично и проблемно-ориентирано мислене и способности.

Методи на преподаване. Когато се използват дистанционни и онлайн методи на преподаване, съдържанието на учебната програма, качеството и опитът на предлаганото обучение трябва да са сравними с тези в присъствената форма на обучение. Технологичните изисквания за осъществяването на тези форми на обучение трябва ясно и подробно да са описани в придружаващата учебния план документация.

Продължаващо обучение. С цел да подпомогне библиотечно-информационните специалисти от практиката да развиват професионалната си компетентност в променящото се общество от една страна и от друга – да се поддържа информираността на преподавателите относно проблеми и тенденции в практиката, като съпътстващи обучението по програмата, може да се провеждат семинари или кратки курсове с участието на професионалисти от библиотечно-информационната сфера и на партньори от други сродни области.

Периодично разглеждане и обновяване на учебния план. Периодично трябва да се анализират и обновяват действащият учебен план и учебната документация. Препоръчва се следващото разглеждане на тези Насоки да се извърши преди или през 2017-та година. При анализа трябва да се има предвид студентското мнение, мнението на потребителите, на професионалните асоциации и на преподавателите. Преразглеждането на Насоките ще се осъществи под ръководството на Професионалния комитет на ИФЛА.

G4 Учебно звено, преподаватели и служители

Цели

Преподавателският състав и административният персонал на програмата по библиотечно-информационни науки трябва да имат статут и авторитет, съпоставими с тези на останалите програми на институцията. Преподавателският и изследователският състав трябва да притежават академична и професионална квалификация на изискваното ниво за съответния факултет и университет, както и административни способности и лидерски качества.

Принципи

Преподавателски състав. Преподавателският състав трябва да е с необходимия профил и квалификация и с численост, която да бъде достатъчна за обезпечаване на целите на програмата. Квалификационната характеристика на всеки преподавател на пълен щат трябва да включва критерии, като: научноизследователска компетентност и постижения в преподаваната научна област; технологична обиграност; ефективност в преподаването; непрекъснато развитие на начетеността, както и активно участие в дейности на професионалните асоциации. За преподавателите в програмите по БИН изискванията за непрекъсната професионална квалификация и критериите за академично развитие са съпоставими с тези по другите дисциплини.

Ръководителят на учебната програма. Ръководителят на програмата трябва да имат статут и авторитет сравним с ръководителите на другите програми в институцията. Ръководителят на програмата трябва да притежава академична и професионална квалификация на изискваното ниво за съответния факултет, както и административни способности и лидерски качества.

Развитие на преподавателския състав. Преглед и политики за насърчаване на развитието. Образователната програма по БИН трябва да е съпроводена с установени политики и стандарти за назначаване, атестация и академично израстване на преподавателския състав на пълен щат, съпоставими с тези при останалите сродни програми. Всички щатни преподаватели трябва да притежават дипломи в съответната научна област от признати академични институции. Трябва да има ясно формулирана политика за продължаващо обучение и професионално развитие на академичния преподавателски състав, както и за текущо наблюдение на актуалността и обновяването на учебните дисциплини и на преподавателските методи.

Хонорувани преподаватели. Хоноруваните преподаватели трябва да бъдат с подходяща квалификация и да допринасят за балансираното допълване на преподаваните от щатните преподаватели знания и компетентности. Приносът на хо-

норуваните преподаватели трябва да е координиран и заложен в цялостната концепция на програмата.

Административен персонал. Административният персонал трябва да притежава същите квалификации като тези на служителите в другите програми. Числеността и длъжностите на академичния състав трябва да са така съобразени, че да осигуряват изпълнението на отговорностите и функциите на съответния факултет.

Консултиране. Изпълняващите програмата институции или техни звена, трябва да имат възможност да предлагат експертни и консултантски услуги на библиотеките и информационните центрове с цел активно развитие на взаимодействието между академичното образование и практиката.

G5 Студенти

Цели

Процедурата за прием на студенти трябва да се основава на ясни и разгласени по общественодостъпен начин критерии и правила, където са определени – общите положения, документите за кандидатстване, конкурсните изпити, класирането и записването на студентите, публикувана като общественодостъпен и официално утвърден документ.

Принципи

Академични политики. Кандидатстването, приемът, финансовите условия и другите академични и административни политики по отношение на студентите, трябва да бъдат в съответствие с мисията, целите и задачите на образователната програма по библиотечно-информационни науки и на институцията като цяло, и да са недискриминационни. Те трябва да отговарят на нуждите и ценностите на обществото и на потенциалните групи обучаеми. Всички тези критерии и политики трябва да са общественодостъпни и широко разгласени.

Прием на студенти. Приемът на студенти трябва да се основава на ясно определени и общественодостъпни критерии, където са определени – общите положения, документите за кандидатстване, конкурсните изпити, класирането и записването на студентите. Условието и критериите за прием на студентите трябва да се прилагат последователно.

Програма за обучение. На студентите трябва да се предоставя консултантска подкрепа за съгласуване на индивидуалния избор в програмата по начин, който

да отговаря на техните кариерни стремежи в съответствие с мисията, целите и задачите на образователната програма по библиотечно-информационни науки. Оценката на постиженията на студентите трябва да се осъществява на последователна и справедлива основа. Студентите и дипломираните възпитаници периодично трябва да дават своята оценка на програмата.

Дипломиране на студентите. Установените изисквания за завършване на образователната програма трябва да са ясно изразени в публичнодостъпен официален документ и да са на разположение на студентите и бъдещите студенти. При успешно завършване на образователната програма, студентите трябва да придобиват диплома или сертификат, съответстващи на тяхното ниво на обучение.

G6 Осигуряване на учебния процес

Цели

Библиотечно-информационните образователни програми в повечето случаи се създават в рамките на по-голяма образователна структура (катедра, факултет) в съответната институция и изискват осигуряването на подкрепа и обезпечаването на услуги от най-високо качество.

Принципи

Администрация и финансиране. Администрацията, преподавателският състав и служителите, които осъществяват образователната програма по библиотечно-информационни науки, в своята дейност са в сътрудничество с професионалисти от сродни професии и академични програми, с вътрешни и външни партньори на институцията. Освен това, програмата по БИН трябва да има свое самостоятелно позициониране в административно-организационния план на институцията. Както и да има в достатъчна степен своя автономия, за да се гарантира интелектуалната самостоятелност и развитие на програмата в съответствие с нейните цели и задачи.

Управление. Решенията трябва да се основават на ясно определени и публично заявени политики. Участието в механизмите на управление от страна на преподавателския състав, студентите, дипломираните възпитаници и служителите, трябва да бъде насърчавано. Важните решения и дейности трябва да бъдат документирани.

Финансиране. Образователната програма по библиотечно-информационни науки трябва да има адекватно финансово обезпечаване, което да позволява развитието и поддържането на процеса на обучение в съответствие с нуждите на практиката и сравнено с подобни програми, реализирани в други институции. Годишният бюджет се ад-

министрира от ръководителя на институцията/програмата. Получаваното финансиране се определя от броя на студентите, преподавателите, административния и помощния персонал, както и от необходимите учебни ресурси, технологично осигуряване и услуги.

G7 Учебни ресурси, материална база и инфраструктура

Цели

Учебните ресурси, материалната база и инфраструктурата на библиотечно-информационните образователни програми трябва да бъдат съответстващи и достатъчни като обхват, количество и достъпност, за да осигуряват адекватно учебния процес и изследователската дейност.

Принципи

Библиотечни ресурси. Студентите и преподавателите трябва да имат достъп до актуални и релевантни библиотечни ресурси, които да обезпечават преподавателската и изследователската дейност на програмата по БИН. Библиотечната колекция трябва да съдържа материали в печатен и електронен формат, подходящи медии, както и необходимите библиографски и други онлайн услуги, които обезпечават преподавателската и изследователската работа. Трябва да са предоставени и възможности за достъп до външни, допълнителни ресурси.

Приложение на информационните и комуникационни технологии. Компютърни конфигурации, софтуер и мултимедийни ресурси трябва да са достъпни за студентите и преподавателите и да съответстват на нивото, необходимо за осъществяване на учебния процес и на научните изследвания.

Интернет ресурси. Необходимо е осигуряването на адекватен достъп до Интернет за нуждите на преподаватели и студенти. Политика, относно възможностите за използване на документите, вкл. във виртуална среда, и достъп до Интернет за целите на преподавателската, учебната и изследователската дейност, трябва да бъде разработена в съответствие с изключенията и ограниченията на авторското право и отговорностите на библиотекарите за обезпечаването на свободния и равнопоставен достъп до информация. Тази политика трябва да бъде формулирана и разгласена.

Физическа среда. Образователната програма по БИН трябва да се осъществява в адекватна и физически достъпна среда, осигуряваща необходимите условия за преподавателите, студентите и служителите да могат да постигат своите цели.

ИЗТОЧНИЦИ

Australian Library and Information Association (ALIA) see:

<http://www.alia.org.au/education/courses/accreditation.html> and

<http://www.alia.org.au/education/courses/criteria.html>

Chartered Institute of Library & Information Professionals (CILIP) (formerly the Library Association (UK)) see: <http://www.cilip.org.uk/jobs-careers/qualifications/accreditation/Pages/default.aspx>

Lilley, A.S. (2012). Introducing “Awareness of Indigenous Knowledge Paradigms” IFLA core elements. Available from: s.c.lilley@massey.ac.nz

Medical Library Association (US), see: <http://www.mlanet.org/education/policy/>

Special Libraries Association (US), see:

<http://www.sla.org/content/learn/members/competencies/index.cfm>

Насоки за професионални библиотечно-информационни образователни програми

ИФЛА – Ръководства

Професионален комитет на ИФЛА, август 2012, Хага

ИФЛА – Секция по образование и обучение (SET)

Превод от английски език

Таня Тодорова

Редактор

Тереза Тренчева

Предпечат, графичен дизайн, печат и подвързия

„БПС“ ООД

Издава се с разрешението на ИФЛА

Първо издание на български език

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Формат 64x84/16

Печатни коли: 1

Издателство „За буквите – О писменехъ“